

Хоменко Т. А.,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германських мов,
зарубіжної літератури та методик їхнього навчання
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

ПОЗНАЧЕННЯ КОМАХ У ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ

Вважається, що германці поклонялися різним природним явищам, стихіям, рослинам та тваринам. Але, як вказує Я. Грімм, у германців можна виявити і деякі сліди культу, наприклад, жуків [1, с. 145]. У германських мовах засвідчено декілька позначень жуків: да. seafog, днв. chevog, свн. kever, а. chafer, н. Käfer, нідер. kever («рухливий»). Інша назва жука походить від значення «бадьорий»: днв. wibil, да. vifel, свн. wibel, н. Wiebel, а. weevil.

У Європі найбільшим жуком вважається жук-рогач. У Швеції та Австрії назва цього жука була пов'язана з його зовнішнім виглядом (шв. horn troll, австр. hörnler). Жуки-рогачі мешкають на дубах. Це дерево є священним деревом германського бога грому Доннара, тому і назва цих жуків містить його ім'я – donnerguegi, donnerpuppe. Назви жуків у північно-германських мовах також могли походити від імені цього бога: шв. tortyfvæl, норв. tordivel, дат. torre.

Із релігійними віруваннями у германських мовах пов'язані назви жучка «божої корівки». У різних частинах Німеччини цю маленьку комаху називають Gotteskühlein «божа корівка», Cotteskalb «боже телятко», Herrgotteskalb «господнє теля», Herrgottsthierchen «господнє звірятко», Herrgotsvöglein «господня пташка», Marienvöglein «пташка Марії», Marienkäfer «жук Марії», Narienkälblein «теля Марії». В Англії «божа корівка» має назву ladycow «корова Діви», ladybird «птаха Діви», ladyfly «муха Діви», а в Данії – Marihøne «курка Марії».

У давніх германців шанувалися також бджоли. Археологами у могилі франкського короля Хільдеріка була знайдена золота голова бика в оточенні сотні золотих бджіл. Люди здавна користуються медом та воском – продуктами, які виробляють бджоли. Міфологічний «мед поезії» був вироблений з додаванням бджолиного меду. За міфами, бджоли харчуються медвяною рососою, яка сходить долу із Світового

дерева – ясеня Ігдрасиль. Герой давньоанглійського епосу має ім'я Беовульф, що означає «бджолиний вовк». У германських мовах індоєвропейське слово *miliþ- було замінене на hunang-, що означало «жовтуватий, золотистий, коричнюватий»: а. honey, да. hunig, нім. Honig, двн. honag, дс. honeg, шв. honung, дісл. hunang Слово «віск» належить до германо-балто-словянських паралелей [2, с. 129]: ді. vah, да weax., дс. wahs, двн. wahs, лит. vāskas, лвт. vasks, дслов. воскъ.

Як вважають дослідники, багато назв комах у германських мовах були табуйованими. Видом табу була своєрідна звукова «шифровка» позначення того або іншого табуйованого предмета [3, с. 454].

У германських назвах бджоли помічаються значні фонетичні коливання, що можна пояснити дією табу: а. bee, да. bēo, bī, н. Biene, двн. bini, дс. bina, bīa, норв. bia, шв. bi, датськ. bi, дісл. by-(fluga) < герм. *bi-ni-, bij-ōn < іє. *bhej-/bhi [4, с. 105]. Також на фонетичне оформлення слова помітно вплинуло звуконаслідування.

Припускають, що існувало два індоєвропейські корені, які могли дати назву бджолі – *bhej- та *bheц-. З другого кореня розвинулися слова в різних індоєвропейських мовах: лат. fūcus «бджола», да. bēaw «овід, гедзь», нн. bau «овід», укр. бучати, стсл. bucati «гудіти», рос. «бик» (< «той, що бучить»). Тоді зрозумілими стають міфологічні перекази про бджіл та бика: нібито бджоли походять із плоті мертвого буйвола та нібито мертвих бджіл можна оживити, прикривши їх шлунком бика.

У деяких германських мовах до складу назви бджоли входить найменування мухи (дісл. byfluga): а. fly «муха», да. flūge «муха», н. Fliege «муха», двн. flioga, дс. fliega, дісл. fluga «муха» (< герм. *fleug-/flug-).

З назвою мухи пов'язано й позначення комара у германських мовах: а. midge «комар», да. myeg, н. Mücke, двн. mugga, дс. muggia, шв. mygga, дісл. mū < герм. *mugjōn-/muw-jōn, muwja-, mūja-; лат. musca «муха», лит. musė «муха», укр. муха, псл. *mucha < іє. *mū-s «муха», іє. *mū. Очевидно, що це слово утворилося як звуконаслідування.

Назви паразитичних комах також піддавалися табуюванню: а. flea «блоха», н. Floh, да. flēah, двн. flōh, дісл. flō < герм. *flauh- «блоха»; лат. pūlex «блоха», укр. блоха; да. hnitu, двн. hniiz, дісл. gnit < герм. *hnit- «гнида»; да. lus, двн. lus, дісл. lus, н. Laus, а. louse «воша» < *lūs- «воша» [4]. Германську форму назви воші *lūs- та інші форми

(псл. *vъšь, рос. вошь, лит. utėlė̃, ді. yū-ka) дослідники намагалися звести до єдиної праформи l'u.

Назва клопа також містить компонент «воша». Слово утворилося шляхом спрощення: н. Wanze «клоп», свн. wanze (< двн. want-lūs «настінна воша»).

Походження назви гусені не вияснено (н. Raure, свн. gūre, снн. gure, нл. gaups < герм. *gūrō). Дослідники пов'язують цю назву з гот. gaupjan, н. gurfen та реконструюють вихідне значення як «щетинистий» [4, с. 425].

Отже, назви комах у германських мовах виникали шляхом звуконаслідування, спрощення, а також табування. При табуванні звучання слова відхилялося від регулярного фонетичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гримм Я. Германская мифология: в 3 т. Т.2. URL: www.studfile.net
2. Жлуктенко Ю. О., Яворська Т. А. Вступ до германського мовознавства. Київ : Вища школа, 1986. 232 с.
3. Левицький В. В. Основи германістики. Вінниця : Нова книга, 2008. 528 с.
4. Левицький В. В. Этимологический словарь германских языков : в 2 т. Винница : Нова книга, 2010. Т. 1. 616 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-263-3/18>

Chystiak D. O.,

*Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Romanic Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

NOTION OF CONCEPT IN FRENCH SCHOOL OF INTERPRETATIVE SEMANTICS: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

The study of literary conceptualization goes together with the research of images of the world of the most diverse writers is becoming more and more present in the contemporary linguistic landscape, and not only in the sciences of language but also in the human sciences in general. It could be noted that this actualization of the notion of the concept is based on the post-structuralist anthropocentric paradigm which is characterized by